

Jussi Tapani & Matti Tolvanen

Straffrättens ansvarslära

Alma Talent
Helsingfors 2016

Verk som publicerats i FIDUCIA-serien:

1. Förvaltningsförfarandets grunder
2. Finsk skadeståndsrätt
3. Familje- och kvarlåtenskapsrättens grunder
4. Konstitutionell rätt
5. Aktiebolag I – Allmänna läror
6. Straffrättens ansvarslära

ISBN 978-952-14-3072-5
ISBN 978-952-14-3073-2 (e-bok)

Föreliggande bok är en komprimerad och uppdaterad översättning till svenska av verket *Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi (Straffrättens allmänna del – Ansvarsläran)*

FIDUCIA. Finsk juridik på svenska
ISSN 2342-009X

Copyright © 2016 Talentum Media Oy och författarna

Översättning: Lenita Häggblom
Omslag: Lapine
Ombrytning: NotePad

Hansaprint Oy
Turenki 2016

INNEHÅLL

FÖRORD	V
I Det straffrättsliga tänkandet – centrala utgångspunkter	1
1 Inledning.....	1
2 Centrala begrepp	4
2.1 Brott	4
2.2 Brottets struktur	9
2.3 Straff.....	12
2.4 Straffrätt, kriminologi och kriminalpolitik.....	16
2.5 Straffrätt och straffprocess.....	20
3 Straffteorier och kriminalpolitik	22
3.1 Vad berättigar straff?	22
3.2 Straffets allmänpreventiva verkan.....	24
3.3 Straffets specialpreventiva verkan	31
3.4 Gottgörelse	32
3.5 Kriminalpolitiska syften	33
3.6 Innehållsliga kriterier för kriminaliseringar.....	35
3.7 Principen om skydd för rättsliga intressen.....	38
3.8 Principen om intresseavvägning (nytto/skadeavvägning).....	41
3.9 Ultima ratio-principen.....	43
3.10 Kriminaliseringsprinciper vid lagtolkning och lagtillämpning.....	45

4	Den straffrättsliga rättskälle- och tolkningsläran ...	48
4.1	Europeiseringen av straffrätten.....	48
4.2	Beslutsgrunder	51
4.3	Den straffrättsliga legalitetsprincipen	53
II	Ansvarsgrunder	73
1	Gärning och straffbar underlåtenhet.....	73
2	Kausalitet	79
2.1	Kausalitetens grunder	79
2.2	Kausalitet vid underlåtenhetsbrott.....	87
3	Fara och faredelikt	88
3.1	Begreppsbestämning	88
3.2	Handlingsdelikt	90
3.3	Abstrakt fara	91
3.4	Konkret fara.....	94
3.5	Allvarlig fara	96
3.6	Allmän fara	97
4	Uppsåt.....	99
4.1	Allmänt.....	99
4.2	Följduppsåt	101
4.3	Omständighetsuppsåt.....	112
4.4	Uppsåt rörande fareelement i brottsbeskrivningen	119
4.5	Rekvisitvillfarelse	122
4.6	Andra villfarelsesituationer	127
5	Oaktsamhet.....	129
5.1	Straffbar oaktsamhet.....	129
5.2	Åsidosättande av aktsamhetsplikt, dvs. förbjudet risktagande	130
5.3	Relevansen av åsidosättande av aktsamhetsplikten, dvs. relevansen av otillåtet risktagande.....	133
5.4	Förmåga och tillfälle att handla i enlighet med aktsamhetsplikten	136
5.5	Gemensamt risktagande.....	141
5.6	Grov oaktsamhet.....	146

III	Ansvarsfrihetsgrunder	151
1	Rättfärdigande (tillåtande) grunder	151
1.1	Allmänt.....	151
1.2	Nödvärn	152
1.3	Nödtillstånd	162
1.4	Användning av maktmedel	167
1.5	Allmän rätt att gripa och laglig självtäkt.....	175
2	Ursäktande grunder	179
2.1	Excess i nödvärn	179
2.2	Överskridande av gränser vid nödtillstånd och användning av maktmedel	182
2.3	Förbudsvillfarelse	185
2.4	Förmans befallning.....	190
3	Otillräknelighet	194
3.1	Otillräknelighetens innehåll.....	194
3.2	Självförvällat rus och tillräknelighet.....	199
IV	Försök	201
1	Straffbart försök och rättspolitiska grunder	201
2	Verkställighetshandling	203
3	Kravet på fara	206
4	Otjänligt försök och tillfälliga orsaker	207
5	Avstående från försök och verksam ånger	210
6	Förberedelse	216
6.1	Allmänna synpunkter.....	216
6.2	Straffbar förberedelse till vissa grova brott	219
V	MEDVERKAN	227
1	Allmänt	227
2	Medgärningsmannaskap	229
3	Medelbart gärningsmannaskap	233
4	Anstiftan	235
5	Medhjälp	239
6	Särskilda personliga omständigheter och medverkansansvaret	243
6.1	Typfall	243
6.2	Skyddet mot självinkriminering.....	244
7	Handlande på en juridisk persons vägnar	247

8	Ansvarsfördelning	249
VI	Brottskonkurrens	253
1	Allmänt	253
2	Lagkonkurrens	255
3	Brottsenhet	261
	Litteraturförteckning	271